

L'art pot canviar el món?

La crisi econòmica i moral serveix d'inspiració als creadors compromesos que denuncien els mecanismes perversos del poder

Mural reivindicatiu del trasllat del 'Guernica' a Gernika. Foto: Tony Hisgett

En una carta d'Eugène Delacroix al seu germà, del 28 d'octubre del 1830, el pintor francès explica que ha començat una gran tela sobre la segona revolució francesa. "He començat un tema modern, una barricada. Si no he lluitat per la pàtria, si més no pintaré per ella?", escrivia. Aquesta obra que anomena Delacroix, i que sembla ser que va iniciar per una mena de sentiment de culpa, és la celebèrrima *La llibertat guiant el poble*. L'obra, centrada en la figura d'una dona amb els pits descoberts, bandera francesa en mà, va esdevenir al llarg de les dècades una icona per a les revolucions i per als moviments socials i polítics que havien de venir. La gran tela, que podeu veure al Museu del Louvre, també ha inspirat iconografies d'allò més diverses, des de l'estàtua de la Llibertat de Nova York fins a l'estètica de musicals com *Els miserables*. Els Coldplay la van utilitzar per a la portada del seu disc *Viva la vida*. Els experts en Delacroix, però, no estan gaire segurs que l'artista pintés aquesta obra mestra del gènere històric per motius revolucionaris, ja que l'home preferia viure entregat al seu art al seu taller que no a les causes socials i polítiques.

Una altra icona de l'art compromès, com el *Guernica* de Picasso, sí que té una gènesi clarament propagandística. És el govern de la II República qui encarrega a l'artista malagueny una obra per al Pavelló espanyol de la República a París. Picasso, commogut per la destrucció que els avions alemanys van sembrar a la població basca de Guernika, va executar un mural contundent amb l'objectiu clar de cridar l'atenció a nivell internacional del que estava passant a Espanya. ?El *Guernica* -havia dit Picasso- és una arma de lluita?. Amb els anys, sobretot durant els darrers anys del franquisme i durant la Transició, les reproduccions del *Guernica* presidien molts menjadors de gent progressista del nostre país. L'obra els recordava que valia (i val) la pena lluitar per la democràcia.

Està clar, doncs, que l'art pot ser una eina més per a les causes socials i polítiques però la pregunta del milió és si, finalment, l'art pot canviar el món o com a molt només arriba a remoure consciències.

Deia Antoni Tàpies que la funció primordial de l'art és el despertar espiritual de l'espectador. Ell es referia a una obertura de la consciència, en el sentit més oriental de la paraula. En major o mesura, tothom ha sentit davant alguna obra d'art un calfred, una emoció o el despertar d'un record adormit. Ara bé, arribar a la il·luminació espiritual, a través de la contemplació de l'art, són paraules majors, i tant de bo fos fàcil. Si l'art ens pot fer millors a nivell individual en moments determinats ja tenim molt de guanyat.

En canvi, a nivell col·lectiu, el dilema sobre si l'art pot canviar el món és molt espinós. Hi ha artistes, que si més no, a través del seu art, ofereixen dades i informacions que no solen aparèixer als mitjans de comunicació i que aporten llum sobre els mecanismes perversos del poder que ens afecten en major o menor mesura. La profundíssima crisi que vivim dóna molt joc a aquests creadors, que no només estan compromesos amb la societat del seu temps, sinó que són autèntics activistes.

Al nostre país en tenim molts bons exemples. Núria Güell, una jove artista de Vidreres, es considera més militant que activista. La seva és una obra valenta i molt intel·ligent que posa literalment al descobert les estratègies del poder com les contradiccions de les polítiques migratòries, els desnonaments, les actuacions dels bancs i els abusos de tota mena. El que fa Güell és utilitzar els mateixos mecanismes del poder per posar-lo en evidència. És allò de feta la llei feta

la trampa portat a les últimes conseqüències. El 2008 va repartir uns fulletons per l'Havana en què s'oferia com a esposa al noi cubà que li escrivís la carta d'amor més bonica. El guanyador del concurs podria emigrar a l'Estat espanyol i tindria pagades totes les despeses. I sí: la Núria s'hi va casar i ell va obtenir els papers.

Entre els projectes més celebrats de l'artista, finançats pels recursos que crea la venda de les obres, hi ha la creació d'una cooperativa per contractar paletes a l'atur i desnonats per demolir portes de cases desnonades adquirides en subhasta per entitats bancàries. En el seu projecte més recent, Núria Güell ha creat la cooperativa Ca l'Àfrica, que agrupa els immigrants subsaharians desallotjats l'any passat d'una nau industrial del Poblenou. L'acció és una intervenció directa a la societat però també una obra d'art, que ara forma part de l'exposició *La realitat invocable* (<http://www.macba.cat/ca/expo-la-realitat-invocable>) al Macba (<http://www.macba.cat/ca/expo-la-realitat-invocable>). Els honoraris que paguen els mateixos museus on Núria Güell exposa i els guanys de les vendes de les seves obres ajuden a finançar els projectes de l'artista, que amb molt poc temps ha guanyat diversos premis.

De la mateixa manera, però sense incidir de manera tan directa, tot un clàssic de l'art compromès al nostre país, Francesc Torres, va treballar amb aturats en el seu projecte '25%' per al pavelló català de la Biennial d'Art de Venècia de l'any passat. En aquell cas, Torres va triar vuit persones aturades, d'origens i circumstàncies diferents, i els va demanar, a més d'explicar la seva situació, que triessin una obra d'art de la col·lecció permanent del Macba i un objecte personal que tinguessin a casa. Amb aquest material, Torres va construir un retrat documentat i a la vegada poètic del que vol dir estar a l'atur, a més de crear curioses relacions entre el valor del treball i el valor de l'obra de l'art.

Gairebé un any i mig que el projecte fos concebut, i ara que es pot veure al Palau de la Virreina de Barcelona (<http://lavrreina.bcn.cat/ca/exposicions/25-catalonia-venice>), a la majoria dels participants del projecte la vida els ha canviat molt poc pel que fa a la feina i situació econòmica. Però la mirada els brilla quan es refereixen al fet d'haver estat involucrats de manera tan directa en un projecte d'art contemporani, un àmbit que els era absolutament aliè abans. Encara que sigui d'una manera més subtil i indirecta que en el cas dels projectes de Núria Güell, l'art de Francesc Torres també esdevé una arma de lluita contra la injustícia.

Mamadou Kheraba i l'obra de Carles Pazos que va triar per al projecte '25%'. Foto: Mercedes Álvarez.